

Alekšu dzimtas lietu stāsti

2019. gadā, izmantojot pašvaldības projektu finansējumu, tiks īstenots projekts “Alekšu dzimtas lietu stāsti”.

Tēmas prioritāte. Alekšu dzimtas saimnieciskā darbībā Rīgas pievārtē Dreiliņu pagasta viensētā «Būmaņi». 20. gadsimta īstie saimnieki, kas pieprot celtniecību, vada saimniecību un attīsta lauksaimniecību.

Pasākuma mērķis. Izmantojot vietējas nozīmes izpētes resursus, atklāt Stopiņu novadā vēsturiski un mūsdienās dzīvojošas dzimtas kultūras mantojumu, darba un saimnieciskās tradīcijas. Atgādināt kopumu par cilvēka dzīves un darba pasaules lietu kārtību.

Īss apraksts. Apzinātā projekta „Senās mājvietas Stopiņu novadā”(2013) kultūrvēsturiskā mantojuma kolekcijas pamatā, tepat Pierīgā, tika atklāta latviskai videi raksturīga darba un saimnieciskā darbība. Spilgts piemērs ir viensētas “Būmaņi” saimnieciskā dzīve ar pirmskara ainavu, sienu talkām, lauksaimniecības tehniku, ģimenes svētkiem, līgošanu un piedzīvotajiem pirmajiem padomju kolektīvajiem Darba svētkiem. Vairākas ēkas celtas 1935. gadā līdz ar zemes iegādi. Zemkopības ministrija, no valstij Rīgas apriņķī Dreiliņu pagastā piederošās zemes, atļāva atpirkt zemes vienību ar kopējo platību 22,97 ha. Dzimtas priekšteči ap 1880. gadu šo zemes gabalu jau rentējuši. Vecākā zināmā dzimtas pārstāve ir Anna Amālija Būmane (1882 – 1960), dzimusi “Būmaņos” (pēc laulībām Alekse). Ģimenes locekļi gan laukstrādnieki, gan piensaimnieki. Annas brālis Augusts ir Dreiliņu pagasta skrīveris (1890 – 1914).

Agrākā un tagadējā saimnieciskās darbības lieciniece ir un paliek fotogrāfija, kā arī saimniecības grāmatas un mājas grāmatas, kas ataino preču, naudas un algotā darbaspēka

attiecības un kustību. Alekšu dzimtas saimnieciskā un praktiskā darbība galvenokārt saistīta ar lauksaimniecības un lopkopības darbiem, par ko liecina viensētā esošais ledus pagrabs, saimnieciskās ēkas – kūts, šķūnis, pirts, vāgūzis. Īpašu nozīmi laika gaitā ieguvušas dzimtas priekšmetiskās liecības – karogs, pūra lāde, vijole, fotogrāfijas un vēstules. “Būmaņu” saimniecībā ir saglabāta dažāda senu ēku un dzimtas vērtības, kā arī zināmas darba un sadzīves, no agrākām paaudzēm pārņemtas, tradīcijas.

Ulbrokas bibliotēkas iecere ir **stāsts par lietām un saimniekiem** sešās paaudzēs, kas 20. gadsimta pirmajā pusē pieprot celtniecību, vada saimniecību un attīsta lauksaimniecību. Prot saimi vadīt un svētkus svinēt.

Dokumentēto materiālu kopums ir vēsturisks vēstījums par 20. gadsimta saimniekiem Stopiņu novadā. Aktuāla ziņa par Alekšu dzimtas gaitām, raksturojot saimniekošanas un sadzīves tradīcijas, kas iegūto dokumentu ziņā gan papildina, gan veido jaunu virtuālu novadpētniecības materiālu kolekcijas daļu.

Ir vienošanās par dokumentētu materiālu izmantošanu un Alekšu dzimtas līdzdalību pasākuma norisē.

Nepieciešamības pamatojums. Tas, ko redzēsiet, uzzināsi, būs ģimenes cilvēku priekšstats par Alekšu dzimtas dzīves spēku gan senatnē, gan mūsdienās. Latviskās dzīvesziņas spogulis tiek balstīts uz pareizām saimniekošanas un sadzīves tradīcijām, padziļinot izpēti, notiek dokumentu apstrāde un jaunu kinofotodokumentu arhīva resursu piesaiste. Pasākuma darbības komplekss ir veltīts sabiedrības izglītošanai, piedāvājot iespēju klātienē aplūkot, personiski runāt un uzzināt saimniecisko lietu kārtību.

Paredzamais rezultāts. Dokumentēto materiālu kopums ir vēsturisks vēstījums un ziņa par Alekšu dzimtas gaitām, raksturojot saimniekošanas un sadzīves tradīcijas 20. gadsimta I pusē vēsturiskajā viensētā “Būmaņi” Stopiņu novadā. Iegūtais materiāls tiks apkopots un atspoguļots elektroniskā novadpētniecības resursā, kas iegūto dokumentu ziņā gan papildina, gan veido jaunu virtuālu novadpētniecības materiālu kolekcijas daļu, atklājot dažādu dokumentu tipus – rokrakstus, vēstules, kartes, fotogrāfijas un video.

Norises laiks. 2019. gada 18. maijs, plkst. 20.00 – 23.00.

Norises vieta. “Būmaņi”, Garā iela 4, c. Dreiliņi, Stopiņu novads

Norises gaita.

1. Alekšu dzimtas saimnieciskā darbība – mutvārdos dokumentēts vēstījums. Dokumentu tipi – rokraksti, vēstules, kartes, fotogrāfijas.
2. Seno ēku un priekšmetu apskate – kūts, vāgūzis, ratnīca, ledus pagrabs. Kultūrvēsturiskais mantojums – karogs, pūra lāde, vijole, fotogrāfijas, vēstules.
3. Saimnieciskās un sadzīves tradīcijas – vījospēle, konkursi, cienasts.
4. Kino vakars – dokumentālais kino par 20. gadsimta saimniecisko darbību Latvijā un Dreiliņu pagastā. (līdz 1h).

2019. GADA MUZEJA NAKTS
SESTDIEN, 18. MAIJĀ NO PLKST. 20.00 – 23.00
GARĀ IELA 4, DREILIŅI, STOPIŅU NOVADS

ALEKŠU DZIMTAS LIETU STĀSTI

PROGRAMMĀ:

VIENSĒTAS "BŪMAŅI" VIDE UN ALEKŠU DZIMTAS SAIMNIECISKĀ DARBĪBA:
LIETU STĀSTI UN SENO ĒKU APSKATE:
"VIJOLĒŠANA" U.C. IZDARĪBAS:
DOKUMENTĀLAIS KINO PAR 20. GS. SAIMNIECISKO DARBĪBU
LATVIJĀ UN DREILIŅU PAGASTĀ

LŪGUMS PIETEIKT SAVU IERAŠANOS!

KONTAKTINFORMĀCIJA:
ANITA ALEKSE TĀLR. 29138848,
INESE ALEKSE TĀLR. 29457656,
ULBRŪKAS BIBLIOTĒKA TĀLR. 67910503

P.S. UZ PASĀKUMU KURSĒS AUTOBUSS:
PLKST. 19.30 UPESLEJAS, PLKST. 19.35 SAURIEŠI,
PLKST. 19.40 VĀLODZES, 19.45 ULBRŪKA
PĒC PASĀKUMA – AUTOBUSS MĀJUPCEĻĀM!

PASĀKUMS BRĪVĀ DABĀ, KURA LAIKĀ TIKS FOTOGRAFĒTS, FILMĒTS UN DOKUMENTĒTS.

Stopiņu novadā Alekšu dzimtas lietu stāsti

2019. gada 18. maijs ir Muzeja nakts notikumi Stopiņu novadā. Rīgas pievārtē Dreiliņu pagasta vēsturiskajā viensētā «Būmaņi» interesentiem paveras dokumentāls stāsts par 20. gadsimta īstiem saimniekiem, kuru agrākā saimnieciskās darbības lieciniece nav tikai fotogrāfija. Stāsts par ļaudīm, kas pieprot celtniecību, vada saimniecību un attīsta lauksaimniecību. Alekšu dzimtas lietu stāsti ir dokumentētas atmiņas, lai pieminētu gan karalauka varonību, gan novērtētu tos, kuru cīņas ierocis ir lauku saimniecības lauki un ēkas, mājas grāmata pilsoņu pierakstīšanai un saimniecības grāmatas, kas ataino preču, naudas un algotā darbaspēka attiecības un kustību. Īpašu nozīmi laika gaitā ieguvušas dzimtas priekšmetiskās liecības – karogs, vijole, pūra lāde, fotogrāfijas un vēstules. “Būmaņu”

saimniecībā ir saglabātas senas ēkas un dzimtas vērtības, kā arī zināmas darba un sadzīves, no agrākām paaudzēm pārņemtas tradīcijas.

Alekšu dzimtas saimnieciskā un praktiskā darbība galvenokārt saistīta ar dārzkopības, graudkopības, piensaimniecības, putnkopības un citiem lauksaimniecības un lopkopības darbiem. Pirmie “Būmaņu” mājas saimnieki ir Trīne Būmanis (1856 – 1944), dzimusi Cīrulis un Gusts Būmanis (1855-1924). Muzeja nakts stāsta pamatā ir dzimtas saimnieces darbības laiks - Anna Amālija Būmane (1882 – 1960), precējusies ar Johanu Bruno Aleksi (1886 - 1973). Ģimenes locekļi gan laukstrādnieki, gan piensaimnieki. Sākas saimniecības ēku, vēlāk dzīvojamās mājas celtniecība.

Viensētā esošā ledus pagraba celtniecības laiks ir 20. gadsimta trīsdesmitie gadi, kad tika celta saimniecības kūts un klēts. Aplūkojot ēku, var redzēt, ka virs ledus pagraba bijusi liela zemes slāņa kārta, apaugusi ar zāli, lai pagraba telpās uzturētu vajadzīgo temperatūru. Ledus pagrabā ir divas pilnīgi atsevišķas telpas. Vienā apcirkņos tika turēti kartupeļi, bet otrā, zem kuras, ir vēl pazemes lūkas, tika turēti atdzesēti piena produkti: piens, krējums, saldaiss

krējums, sviests. Pazemes lūkās ziemas periodā tika ievietoti, no tuvākā Juglas ezera, ar zirdziņu atvestie sazāgētie ledus kluči. Ledus pagrabs arī mūsdienās galvenokārt kalpo pārtikas produktu uzglabāšanai. Lai izkliedētu raizes par tā laika saimniekošanu un mazā dēla veselību, Anna Amālija tiekas ar Eiženu Finku. Šim gājienam sava leģenda un labvēlīgs turpinājums. Annas Amālijas un Johana Bruno Alekša saimniekošanas laikam piemīt vērienīgums - plaša govju, zirgu un putnu saimniecība. Katrai govij savs vārds, rūpīgi tiek pierakstīts izslaukums pa dienām vairāku gadu garumā, sākot no 1922. gada līdz 1940. gadam. No Anitas Alekses stāstījuma uzzinām: “Piena un pārstrādes produktus veda ar zirdziņu veikalā Rīgā, Tallinas ielā. Veda gan siltu, gan jau atdzēsētu. Veda pa tagadējo A. Deglava ielu un tur nebija gluds ceļš, bet gan pār purvu no baļķiem salikts....No nostāstiem atceros, ka esot jau gaidījuši pircēji rindā..”.

Ne mazāk spilgtas ir atmiņas par kāpostu kublu un kāpostu audzēšanu, gatavošanu un tirgošanu. Patiesu interesi izraisa saimniecības ēkas – vāgūzis, šķūnis, kūts, ratnīca pastāsti. Plānoto darbu un izdevumu uzskaitījums raksturo saimniekošanas darbību. Pārsteigums ir oficiāli reģistrēta un izdota Zirga pase. 1921. gadā pieņemts Latvijas Satversmes Sapulces prezidenta Jāņa Čakstes un Iekšlietu ministra Laimiņa parakstīts dokuments, kas paredz nosacījumus un instrukciju par zirgu pasēm un tirgošanos ar zirgiem, kā arī nosaka zirgu reģistrēšanas kārtību. Noteikumi paredz, katram zirgu īpašniekam pēc viņu dzīves vietas jāizņem no sava pagasta, pilsētas vai miesta valdes pase katram viņam piederošam zirgam. Pasē jāieraksta zirga īpašnieka vārds, uzvārds, adrese un zirga raksturīgās pazīmes: vecums, augstums, spalvas krāsa un sevišķas pazīmes. Pirt vai pārdot zirgu, kuram nav pases – aizliegts. (Pagaidu noteikumi, 2., 4. punkts).

Pēc Zirga pases datiem lasāms, ka Bruno Aleks dzīvo Dreiliņu pagasta “Būmaņos” un iegādājies melnu zirgu, vecums seši ar pus gadi. Suga Igaunijas. Augstums pie skaustuves 155 centimetri, sevišķas pazīmes – zvaigzne pierē, kreisajai pakalkājai vēzītis balts.

Zirga pase Izdota no Valkas Apriņķa pašvaldības iestādēm, reģistrēta Dreiliņu pagasta Valdē 1930. gada 16. janvāris, Nr.74. 1935. gadā Armijai derīgs. Vezumnieku. 1938. gada zīmogs Armijai nepiemērots.

Kūts iemītņieku un lauksaimniecības darbu vizualizācija – video ieraksts tiek pārvērsts skaņā. Uz mirkli liekas, ka laukstrādnieku darbi – sēšana, pļaušana, labības kulšana un piena apstrāde notiek tepat līdzās. Tāpat kā dokumentālais kino par 20. gadsimta pirmās puses saimniecisko darbību Latvijā, kas atspoguļo 1924. gada starptautisku lauksaimniecības un piensaimniecības uzplaukumu, pirmā Latvijas Valsts prezidenta Jāņa Čakstes pamatnopolns ir demokrātijas, tiesiskuma ideju iedēstīšana jaunajā valstī, kā arī eiropēiskas valsts veidošana. Valdība īsteno arī Priekuļu Lauksaimniecības institūta apmācības specifiku. Ikvienas darba rokas ir valsts stiprais balsts un veicina valsts atjaunatni. Paveras bezgalīgas lauku ainavas, labības lauki, ganāmpulki un darbu daudzveidība. Ārējie tirgi Latvijas lauksaimniecības ražojumiem ir labvēlīgi, un nojaušams preču eksporta galamērķis. Otrā daļa uzskatāmi parāda, kā Latvijā mainās iekārtas un to varoņi. Dreiliņu pagasta zemnieki nodod valstij labību, aktivizējas kooperatīvā iekārta, tiek slavēta Rīgas Apriņķa kolhoza “Cīņa” piena ferma (1945 – 1949). Dokumentālajā kinožurnālā “Padomju Latvija”, redzama Alekšu dzimtas un citu Dreiliņu pagasta zemnieku saimnieciskā darbība.

Zemnieks no kaula ir arī Annas Amālijas un Johana Bruno dēls Visvaldis Jānis Alekssis (1924 – 2010). Lasām vēstules, kas ir vēsturiskā laikmeta raksturojošas, neiztikt bez cenzūras. Vēstulju saturs ar mirkļa burvību ... jauneklā domas par skološanās piecgaidīgajā Priekuļu

lauksaimniecības vidusskolā. Tad notikumi, kas skaudri atklāj Otrā pasaules kara laika sajūtas. Cilvēki centās piemēroties vācu okupācijas apstākļiem. Esot Padomju armijas rindās, Visvaldis iegūst ievainojumu un jāturpina ilgstoša ārstēšanās slimnīcā. Sākotnēji Rēzeknē, vēlāk Krievijas Udmurtijas Republikā, kas atrodas Volgas federālajā apgabalā.

Attālums un domas par mājiniekiem ir saikne par lietām un neziņu. Arī jaunākā paaudze vecvectēva vēstules, agrāk nav lasījusi, tāpēc jo īpaši – emocionāli skaisti!

Tikpat nozīmīgi un sevis cienoši apzināts Alekšu dzimtas veiksmes talismans – kastaņkoks, kas bieži vien sastopams pie senām ēkām. Tas vairo skaistumu, ģimenes materiālo un emocionālo labklājību. Senos laikos saimnieki, stādot kokus, šīs vērtības ļoti ievēroja. Pavasarī mājas ļaudis priecē krāšņās ziedu sveces, rudenī – zaļas adatu bumbas, kurā slēpts radības brīnums.

Novēroju, ka katra jaundzimuša cilvēka ienākšana šajā dzimtā ir mīlestības un dziļas cieņas apliecinājums. Šeit rodams latviskai videi piedēvējamais dzīves spēks un rakstura īpašības – liela darba mīlestība, nebeidzama rosība un patiesa griba. Ar lepnumu gribu teikt: “Latvijas simtgades garā piedzīvots patiesi skaists vienas dzimtas atmiņu stāsts, ieskandinot gan dvēselisko, gan cildeno - sajūtot lepnumu par dzimtu un tās spēku turpinājumā”.

Paldies par Alekšu dzimtas kopību un atbalstu, paldies par Anitas un Ineses viesmīlību un labvēlību vēsturiskās atmiņas izklāstā, veidojot jaunu novadpētniecības materiāla kolekcijas daļu par saimniecisko dzīvi ar starpkara ainavu, lauku darbu, lauksaimniecības priekšmetu un piedzīvotajiem pirmajiem padomju kolektīvajiem Darba gadiem. Alekšu dzimtas lietu stāsti interesentiem atklāja 2019. gada Muzeja nakts notikumu burvību un dzimtas vienotības spēku. Paldies Stopiņu novada domes finansējumam, vēsturisko viensētu saimniekiem un visu klātesošo līdzdalībai. Pavisam kopā pulcinot vairāk nekā 100 interesentus. Uz tikšanos jaunos stāstos un vēsturiskās atmiņas dzīvotspējā!

Daiga Brigmane,
projekta īstenotāja un pasākuma vadītāja
2019. gada 27. maijs

Fotogrāfiju autori: Askolds Dreslers, Daina Kalmane, Vita Banga, Ieva Mūrniece

ALEKŠU DZIMTAS LIETU STĀSTI - MUZEJA NAKTS 2019

Alekšu dzimtas saimnieciskā darbība Dreiliņu pagastā ir apliecinājums viensētas «Būmaņi» ļaužu saimnieciskai darbībai, kas 20. gadsimta pirmajā pusē pieprot celtniecību, vada saimniecību un attīsta lauksaimniecību. Dokumentos atpazīstama viensētas "Būmaņi" saimnieciskā dzīve ar pirmskara ainavu, sienu talkām, lauksaimniecības tehniku, ģimenes svētkiem, līgošanu un piedzīvotajiem pirmajiem padomju kolektīvajiem Darba svētkiem.

Vairākas ēkas celtas 1935. gadā līdz ar zemes iegādi. Zemkopības ministrija, no valstij Rīgas Apriņķī Dreiliņu pagastā piederošās zemes, atļāva atpirkt zemes vienību ar kopējo platību 22,97 ha. Dzimtas priekšteči ap 1880. gadu šo zemes gabalu jau rentējuši. Vecākā zināmā dzimtas pārstāve ir **Anna Būmane** (1882 – 1960), pēc laulībām **Alekse**, ienākusi "Būmaņos" (pēc laulībām Alekse). Ģimenes locekļi gan laukstrādnieki, gan piensaimnieki. Annas brālis **Augusts** ir Dreiliņu pagasta skrīveris. Annas vīrs **Johanss Alekssis** (1886 - 1973) prot saimi vadīt un darbus darīt, par ko liecina viensētā esošais ledus pagrabs, kāpostu tvertne, saimnieciskās ēkas – kūts, šķūnis, pirts, vāgūzis. Īpašu nozīmi laika gaitā ieguvušas dzimtas priekšmetiskās liecības - pūra lāde, vijole, vēstules un fotogrāfijas, saimniecības grāmatas un mājas grāmatas, kas ataino preču, naudas un algotā darbaspēka attiecības un kustību.

Izmantotie avoti:

- Ulbrokas bibliotēkas projekts "Senās mājvietas Stopiņu novadā"
[https://www.stopini.lv/lv/kultura/ulbrokas-biblioteka/projekti/senas-majvietas-stopinu-novada-2013gads/bumani-stopinu-novads\(2013\)](https://www.stopini.lv/lv/kultura/ulbrokas-biblioteka/projekti/senas-majvietas-stopinu-novada-2013gads/bumani-stopinu-novads(2013))
- Atkārtota Alekšu dzimtas izpēte veido novadpētniecības resursu kopu, kas iegūto dokumentu ziņā veido jaunu digitālu kolekcijas daļu, atklājot dažādu dokumentu tipus – rokrakstus, vēstules, kartes, fotogrāfijas <https://salaspils.biblioteka.lv/Alise/lv/6/home.aspx> (2019)

Materiālu kopas turētājs: Ulbrokas bibliotēka, Institutā iela 1, Ulbroka, Stopiņu novads, LV-2130.

